

Johannes Jørgensen og Gentofte

Et foredrag ved
Flemming Noes-Rasmussen
Gentofte Lokalhistoriske Forening
21. september 2016

Indholdsfortegnelse

Johannes Jørgensen, en kort introduktion

Johannes Jørgensen og Gentofte

”Fra Gentofte Kommune” af Johannes jørgensen

- **Naturen**
- **Markante bygninger**
- **Forlystelser**
- **Næringsliv**
- **Byggegrunde**
- **Håndværkere**
- **Institutioner**
- **Transport**
- **Skat**

”Gentoftes Lyksaligheder”

- **Idyl**
- **Refugium**
- **Søndagsudflugter**
- **Stilhed**
- **Skove**
- **Royale**
- **Lise for bytrætte**
- **Alt er fremtid som gror i solskin og fred**

Sammenfatning

- **Bogen som et levn**
- **Bogen som en beretning**

Kilder

Johannes Jørgensen, en kort introduktion

Den danske digter, poet og journalist blev født i Svendborg den 6. november 1866. Som 15-årig drog han til København for at blive student, og i 1884 blev han student fra Nørrebro Latin- og Realskole. Han læste derefter først tysk og klassisk filologi på Universitetet, senere zoologi og botanik og tog filosofikum. Han kom hurtigt ind i miljøet omkring brødrene Brandes, ægteparret Stuckenberg og Sophus Claussen. For at klare til dagen og vejen skrev han som journalist og anmelder ved diverse dagblade. Johannes Jørgensen var en lærd men også lidenskabelig og dygtig skribent. Han debuterede med en digtsamling i 1887 og i de følgende år udgav han en række prosabøger.

I 1891 giftede han sig med Amalie Ewald, men ægteskabet led under Johannes Jørgensens boheme-agtige livsstil med vennerne. I begyndelsen af 1890'erne startede også hans religiøse anfægtelser, og efter mødet med Mogens Ballin i 1893 valgte han at vende sig mod det åndelige og religiøse. Hans tro blev forstærket af rejser til Tyskland og, ikke mindst, Italien, og i 1896 konverterede han til katolicismen. Det indebar et opbrud med vennekredsen, og at han blev udstødt af det gode selskab i København.

Hans andet hjem blev Italien, specielt Assisi, hvor han havde en bopæl i over fyre år. I 1953 vendte han hjem til Danmark og Svendborg, hvor han døde den 29. maj 1956.

Johannes Jørgensen er kendt og berømt i vide kredse i udlandet, ikke mindst som hagiograf: han skrev anerkendte biografier over Franz af Assisi, Katharina af Siena og Birgitta af Vadstena. Derudover har han skrevet en række digtsamlingen og prosaskrifter, foruden sin egen biografi "Mit livs legende". Anerkendelserne kom først sent i Danmark, men i 1944 blev han æresmedlem af dansk forfatterforening, i 1952 fik han Dannebrogordenen og i 1954 Holbergmedaljen.

Johannes Jørgensen og Gentofte

I maj måned 1903 forlod Johannes Jørgensen og hans familie Rom for at tage tilbage til København. Af hensyn til familien valgte han at leje et lille hus uden for København, nemlig på Vilvordevej i Charlottenlund.

Vilvordevej 33. Foto Flemming Noes-Rasmussen

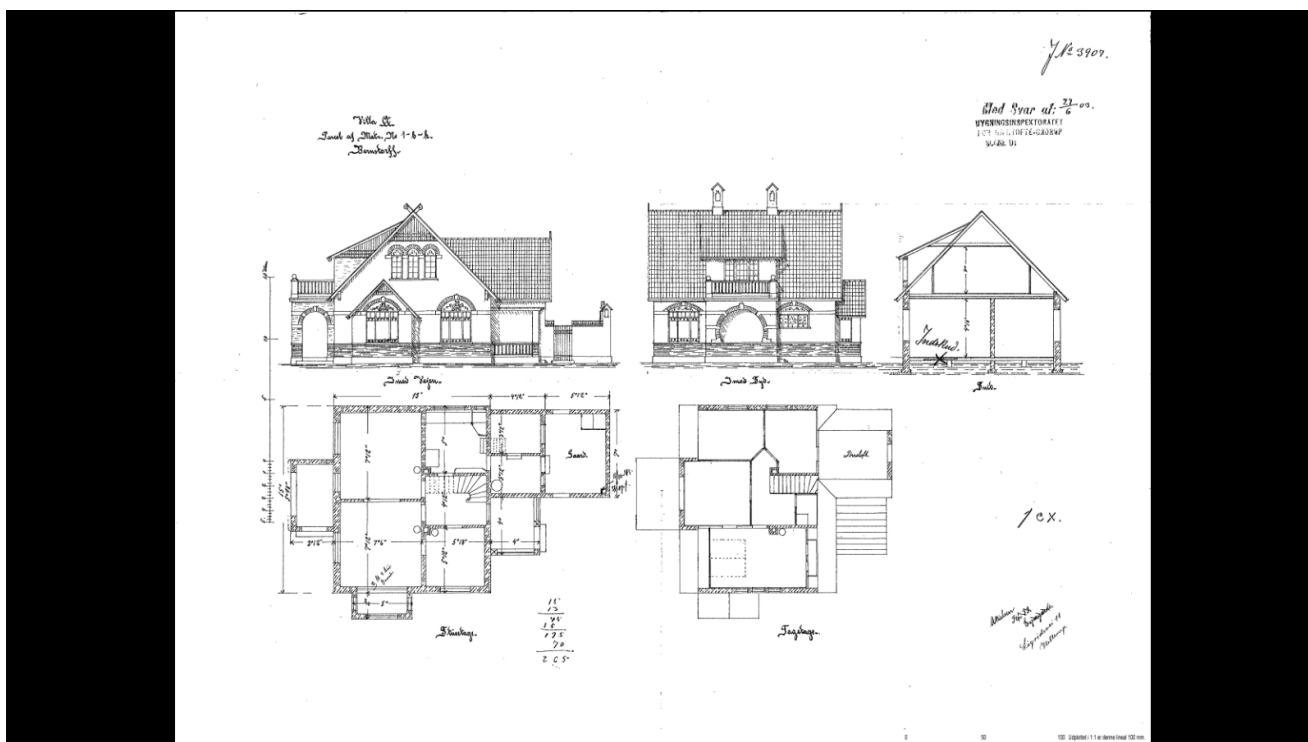
Han skriver i sin selvbiografi: "Jeg lejede ... et lille hvidkalket Hus med tre Værelser nede, fire Kamre ovenpå og lod på Husets Gavl male Navnet *Refugium* (Tilflugt). Lige overfor Huset førte den smukke landlige Mosehøjvej mellem "Vilvorde"s Gartnerier og "Bjærglide"s høje Lønne op til d'Auchamps "Mariabo", videre til St. Andreas Kollegiet, som nu blev mine Drenges Skole, og nedover Højen til St. Josef-søstrenes *Ecole Francaise*...".

Mariabo i dag. Foto F N-R

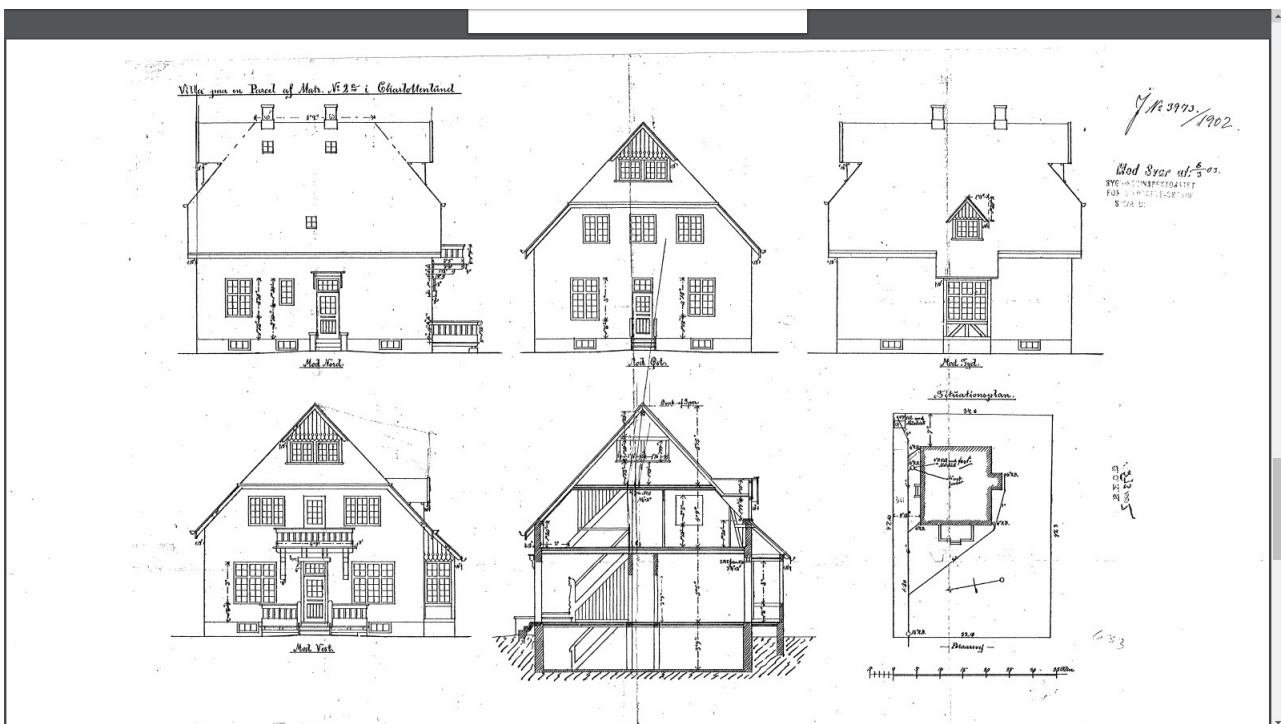
Om livet på Vilvordevej skriver Johannes Jørgensen blandt andet: ” Det var vanskeligt at faa Pige i hine Tider, især naar man havde mange Børn og boede ret afsides i en ikke videre herskabelig Godtkøbsvilla. Gang på Gang hændte det, at vi stod uden al Hjælp, og min Hustru og jeg besørgede da, Uger igennem, al Husgærning”.

I parentes bemærket kan det indskydes, at nævnte villa for nylig er blevet solgt for ikke mindre end 6.675.000, og efterfølgende renoveret for et stort beløb!

Vilvordevej 33, som foreslået 1902. Kilde weblager.dk

Allerede i 1904 købte Johannes Jørgensen en villa på den nærliggende Forårsvej, en villa der stadig er i familiens eje.

Det var ikke nemme tider for familien og for Johannes Jørgensen selv. Han skrev artikler under pseudonymet *Unicus* idet han havde psalmistens ord "quia unicus et pauper sum ego" i tankerne, det vil sige "thi jeg er enlig og fattig". Han skriver i sin selvbiografi, at årene fra 1903 til 1913 var meget svære. Han følte sig meget ensom og kom længere væk fra sin hustru.

Også økonomisk var det svære tider. Hans udgivelser og artikler i tidsskrifter indbragte ikke tilstrækkelige midler til at forsørge familien. Han skriver i sine erindringer: "Alligevel befandt jeg mig i næsten permanent Pengeød. Ganske som i gamle Dage ... indfandt der sig ved Døren til vort "refugium" i Charlottenlund Rækker af ubetalte og ubetalelige Regninger, og Stævning, Proces, Forlig, Execution hang stadig truende over mit Hoved". Når han var hjemme fra sine udlandsrejser tilbragte han hele dage med at opsøge venner og bekendte for at bede om kredit og lån.

Alligevel producerede han i denne periode nogle af sine mest berømte værker, eg biografien over Frans af Assisis (i 1907)

På den ægteskabelige front gik det fra ondt til værre, og i 1913 rejste Johannes Jørgensen fra kone og seks børn til en stilling i Belgien. Huset i Charlottenlund beholdt konen og børnene, og Johannes Jørgensen sendte store beløb fra udlandet til deres underhold.

I 1913/14 opholder han sig i Rom, hvor han besøger de steder, hvor han boede med sin hustru 14 år før. Men bruddet med familien er fuldstændigt, han tager afsked med det liv, der indeholdt hans familie og det danske miljø. Der skal gå 40 år af hans liv, før han vender tilbage og bor i Danmark, og da i Svendborg.

Det er imedens han er i Charlottenlund fra 1903 til 1914 (afbrudt af talrige udlandsrejser), at han for at skaffe indtægter indvilger i at skrive teksten til en lille bog, som 3 grundejerforeninger i Gentofte ønsker at udgive for at fremme tilflytningen til kommunen. Bogen er sponsoreret af

- Gjentofte Grundejer- og Borgerforening
- Hellerup Grundejer- og Kommunalforening
- Ordrup Kommunalforening

og den er skrevet i 1911. Hvis bogen ikke havde været skrevet af Johannes Jørgensen, ville den være at betragte som en reklameavis for udstykningsfirmaer og tilhørende håndværksmestre, der kunne være behjælpelige med at bygge og indrette potentielle køberes nye hus.

Men hans tekst er en perle af lyrisk, nærmest lidenskabelig beskrivelse af Gentoftes fortræffeligheder, krydret med positive praktisk information, som for eksempel de mange tog forbindelser til København og de fire daglige postombæring. Man kunne fristes til at kalde bogen for "Gentoftes Lyksaligheder".

Dertil kommer en række samtidige fotografier og tilsammen giver bogen et tidsbillede af Gentofte i begyndelsen af det 20. århundrede.

Bogen kan altså ses som indeholdende to forskellige elementer: en reklamedel tilvejebragt af de tre foreninger og en prosadel, forfatter af Johannes Jørgensen. Endelig er der et mindre afsnit med en prolog af Holger Drachmann, skrevet til fordel for Skovshoveds Asyl engang i 1870'erne. Det er uklart, hvad dette sidste afsnit har at gøre i bogen, med mindre det naturligvis skal reklamere for asylet.

Reklamedelen

Skriftet domineres af udvalget af byggegrunde, der udbydes til salg. Det siger en del om den udvikling, Gentofte kommune var inde i omkring 1910, at der er annoncer for byggegrunde i alle de følgende områder:

- Rygårdens jorde
- Lundegårdens jorde
- Steengårdens jorde
- Bjerregårdens jorde
- I Ordrup
- Maltegårdens jorde
- Præstegårdsjordene
- Ermelundsområdet
- Baunegårdens jorde
- Høghsmindekvarteret
- Årstidskvarteret
- Ny Hellerup
- Holmegårdens jorde
- Hyldegårdens jorde
- Grunde i Skovshoved
- Charlottenlund
- Jægersborg Allé
- Vilvordevej
- Søborg

Foruden salg, uspecificeret, af villaer. Faktisk i hele kommunen, når bortses fra Vangede og Dyssegård.

Dette enorme udbud af byggegrunde suppleres så med annoncer for en lang række håndværkere, entreprenørvirksomheder, arkitekter, sagførere, ingeniører og indretningsfirmaer. I alt ikke mindre end annoncer fra cirka 30 firmaer.

Hertil kommer annoncer for 9 skoler, 2 banker samt en række dagligvarehandlere, herunder firmaer i København, der reklamerer med udkørsel til Gentofte flere gange om ugen. Også forsyningsselskaberne (el og gas) er repræsenteret med annoncer i bogen. En enkelt annonce skiller sig markant ud fra mængde: den fra Hellerup Tændstikfabrik. Hvorfor det er interessant for kommende husejere i Gentofte, står hen i det uvisse.

At vi har gøre med en moderne velfungerende kommune ses blandt andet af illustrationerne af Rådhuset, Brandstationen, Vandtårnet, Politistationen, Havnen, de tre kirker og kortet over gasforsyningen

Prosadelen

Allerede som ung student (i zoologi og botanik) blev Johannes Jørgensen begejstret for naturen i Gentofte. Han skriver i indledningen, at dette "i Ewalds Sprog vilde hedde "Gentoftes Lyksaligheder" ... disse Egne herude gjorde varigt indtryk på mig". Der var flora og fauna og stilhed. Og efter strabadserne i marken kunne man spise en middag på Ordrup Kro. Hans vaner fra dengang har åbenbart forfulgt ham siden hen: en mandag i 1910 kom fogeden på besøg for at udpante skatter for 240 kroner, hvorefter Johannes Jørgensen trøstede sig med at spise frokost på Ordrup kro!

Senere var Charlottenlund, Ordrup og Gentofte målet for hans familieudflugter om søndagen, og når de besøgte venner i "Mariabo", var det som om man var 80 ikke 8 kilometer fra byen. Stedet var et af flere katolske huse i Ordrup, og han havde gode venner der.

Da han så i 1903 lejede et hus på Vilvordevej " ..føjte jeg det, som havde jeg endelig efter lange Vandringer i Nord og Syd funden mit Tilflugtssted, mit *Refugium* på Hjemmets Jord..." . Det ændrer dog ikke på, at han i årene derefter tilbragte det meste af tiden i udlandet og til sidst efterlod sin familie alene tilbage i Charlottenlund!

Men, skriver han, "for stadig flere og flere bytrætte og stilhedssøgende mennesker er egnen blevet et lignende tilflugtssted. Og for endnu flere kunne den blive det, og *at bidrage hertil er Meningen med disse Linjer*"!! Det fremgår klart, hvad formålet med bogen er: at få flere byboere til at flytte til Gentofte.

Johannes Jørgensen sammenligner hans Gentofte med Arent Berntsen beskrivelse fra 1656 og kan konstatere, at der stort set ikke er sket ændringer, hvad angår naturværdierne, og hvad angår de kongeliges tilstedeværelse. Det skovrige land er opfyldt af landbrugsjord og græsningsarealer med byer og gårde spredt imellem. Det kan vel her bemærkes, at målet med bogen og de mange udstykkede grunde lykkedes, måtte det være et spørgsmål om kort tid før de omtalte dyrknings- og græsningsarealer ville forsvinde helt.

At kongefamilierne har sat deres præg på Gentofte undgår ikke Johannes Jørgensens opmærksomhed. Bogen fortæller levende om specielt Fredrik III's fester på Ibstrup Slot, ligesom de mere folkelige forlystelser i Charlottenlund Skov omtales. Hans viden om botanik skinner også igennem i omtalen af Peder Kyllings botanisering i Charlottenlund i slutningen af det syttende

århundrede. Selvom dette er historie, så fremhæver Johannes Jørgensen, at egnen er fuld af minder om disse og andre store mænd. Der er således mindestøtter for begge Bernstorffer og Emiliekilde monumentet, foruden minder for Schimmelmann og Reventlow.

Udviklingen går stærkt i Gentofte i disse år: fra 2000 indbyggere i 1801 til stadig kun 4000 i 1871, men så 5000 i 1880, 10.000 i 1896, 20.700 i 1906 og i 1911 ikke mindre end ca. 25.000.

Og det er ikke så mærkeligt, mener Johannes Jørgensen:

- Gentofte, Ordrup og Charlottenlund er tæt på København, 15-20 minutter
- Der er gode skoler til de mange familier med børn, der flytter til kommunen
- Kulturens andre goder er der heller ikke mangel på.
- Der er fire postombæringer dagligt
- Der er fortræffeligt, snart også billigt drikkevand
- Der er forsyning med el og gas, og de fleste nye huse har indrettet WC
- Man kan købe et hus med 6-8 værelser for 12-16.000 kroner og det betyder, at man kan sidde i eget hus for mellem 700 og 1000 kroner. (en omregningsfaktor kunne være 1:50)

Og så er der jo, ikke mindst, Landlivets stille og dybe glæder! "Vi kan gaa os til Rette herude", Ordrup Krat, Ermelunden, Eremitagesletten, det friske sund med badene i Hellerup, Charlottenlund og Skovshoved plasker langs kommunens østlige kyster.

Johannes Jørgensen skriver: "...tænk fremdeles paa det daglige Landlivs Glæder! Tænk paa, hvad det vil sige at lægge sig til at sove om Aftenen for aabne Vinduer og i en Stilhed, der kun bryde af de sidste Togs fjærne Pust eller Lyden af Sporvognens Skuren i Svinget ovre ved Femvejen. Ingen Vognlarm ude fra travle Gader, ingen tudende Automobiler, ingen uafsladelig kimende Sporvogne hen under ens Vinduer. Og alt som Natten lider, bliver Stilheden dybere og dybere. Stjærnerne tindrer derude – eller Halvmånen staar op over de fjerne Træer i Horisonten."

"og saa Morgenen – med et første Solskin ind mellem Gardinerne, ind over Sovekammerets hvide Møbler og havblaa Vægge. Udenfor Vinduet naar Lindenes Toppe gyldne i Morgensolen – eller nogle Popler vender det Hvide ud af Bladene i Morgenbrisen og skinner som Sølv mod den blaa Luft. Saa ud i Haven – Himlen hvælver sig over En som en blaa Glasklokke – og rundtom er lutter grønne Haver med røde Tage op over. Man sætter sig paa en Bænk med den nyankomne Avis, Solen skinner varmt, en Bi summer om Roserne og de gyldne Morgenfruer. Inde fra Nabohuset hører man Lyd af snakkende Stemmer, Børn gaar til Skole ude paa Vejen, alt er Lys, Stilhed og Fred. Ak, disse Øjeblikke er kun alt for korte!"

"Men de vender tilbage om Eftermiddagen, naar man kommer Hjem fra Byen. Straks man træder ud af Toget, mødes man af Landets liflige, vederkvægende Luft". Osv..... Alt er frodig Vækst, alt er Lys og Glæde, alt er *Fremtid, som gror i Solskin og Fred*.

Dette billede af idyl og fremtidstro stemmer dårligt overens med de faktiske tilstande i familien på Forårsvej: Johannes Jørgensen og familien kom længere og længere væk fra hinanden, og lidt inde i 1914 forlod han kone og seks børn for ikke at vende tilbage de næste syv år. Han skriver i sin

dagbog: "Der var kun én Frelse: *Flugt*. En mørk og sludfuld Aften først i Marts saa jeg fra Bagperronen i den aabne Vogn Skiltet CHARLOTTENLUND blive borte bag mig i Mørket".

De sidste to afsnit om Søholm og fakta om Gentofte kommune bærer ikke præg af, at være skrevet af Johannes Jørgensen. Men de giver et andet indblik i, hvorledes Gentofte var i 1911. Det oplyses, at der er 330 ejendomme i Gentofte (deres fordeling mellem Gentofte Hellerup og Ordrup), deres ejendomsskyld, den skattepligtige formue i kommunen og skatteprocenten (2,9). Desuden information om hyppighed af toge og sporvogne mod København og priser for samme.

Sammenfattende er Johannes Jørgensens beskrivelse af Gentofte poetisk og indimellem lidenskabelig. Når man betænker, at dette er skrevet i 1911, hvor han var i stor krise økonomisk og familiemæssigt, ja så ligner det et bestillingsarbejde – men et smukt sådant! Bogen er velforsynet med fotografier af de smukke palæer og den uberørte natur.

Hvis man så sammenligner det billede, Johannes Jørgensen tegnede i 1911 med vore dages Gentofte, kan man notere sig følgende:

- Projektet med at udstykke og sælge byggegrunde er lykkedes i overordentlig grad. Der er ikke ledige grunde tilbage.
- Der er stadig store velbevarede naturområder i kommunen
- De imponerende bygninger er for manges vedkommende stadig her, dog er det gamle rådhus og vandtårn revet ned. Det samme gælder en række ældre huse og landsteder, for eksempel Tryggehvile og Hovmarksgården
- Den offentlige service er intakt på et højt niveau, for eksempel skolerne og sportsfaciliteterne. Dog er Ordrup Cykelbane faldet for stigningerne i grundpriserne
- Stilheden er vel ikke den samme, men der findes store områder, hvor man stadig kan nyde den
- Trafikforbindelserne til København lider under den eksplosive befolkningsvækst og det forhold, at biler er blevet allemandseje.
- Dårligst står det til med postal service.
- Ejendomsværdierne er steget voldsomt – og det er skatteprocenten også!

Drachmanns prolog

To sider af bogen indeholder en såkaldt prolog, "skrevet til fordel for Skovshoved Asyl sidst i Halvfjerdserne" af Holger Drachmann. Den er angiveligt ikke trykt før, og det anføres, at teksten i bogen er opskrevet efter mundtlig tradition på egnen.

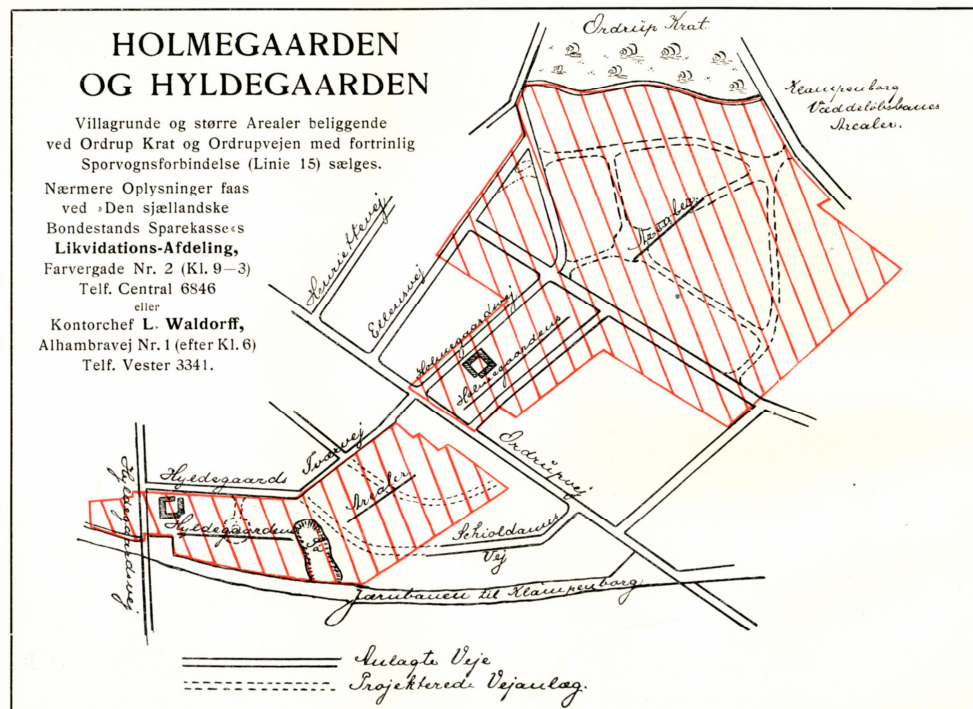
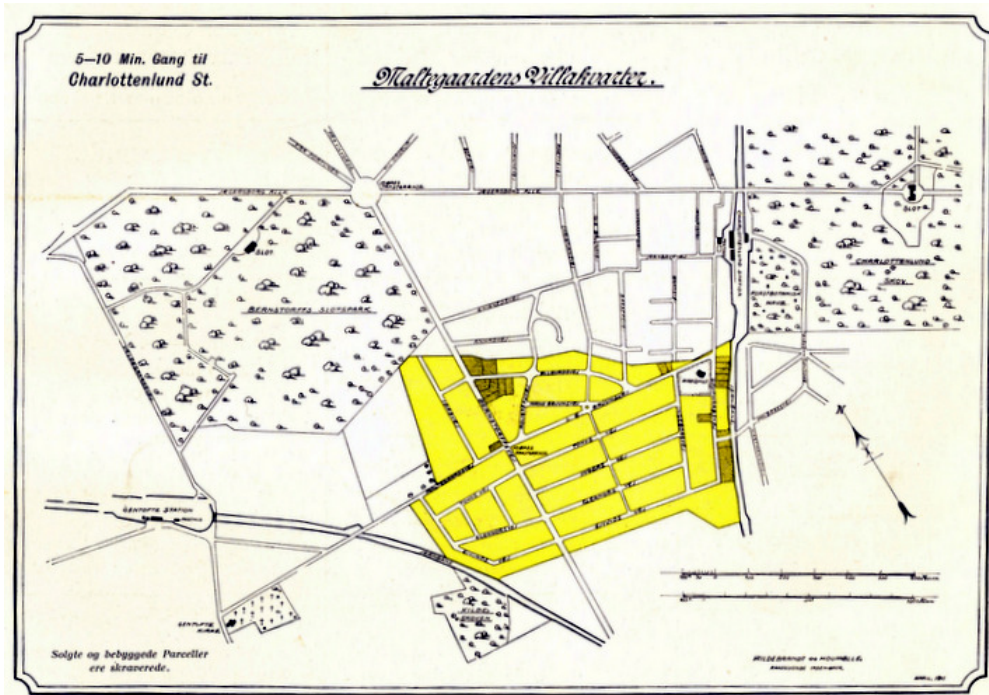
Stykket begynder med en sammenligning af vilkårene for bønder sammenlignet med fiskere. Om bønderne hedder det: "Den Bondemand har det i Grunden godt, han kan tale om Hus, han kan tale om Hjem", i modsætning hertil hedder det om fiskeren: Ja, Fiskermanden maa døje en Del og slide for Føden og vove sin Trøje". Og det går ud over børnene, fordi de oftest er alene hjemme om dagen indtil de når skolealderen. Her kommer Asylet dog ind med hjælp, fordi som der står:

En i sandhed alternativ form for børneopdragelse sammenlignet med i dag. Gad i øvrigt vide, hvem der tugter bøndernes børn, som jo ikke går i Asylet?

Bilag.

Billeder fra bogen.

Kilder

Drejer, Nanna (2010): *Et menneskes sjæl er hans skæbne – på sporet af digteren Johannes Jørgensens pildrimsfærd*. Isager Bogtryk/Offset.

Grymer, Claus (2006): *Med en omvendelse som omdrejningspunkt*. Artikel i Kristeligt Dagblad 7. december 2006.

Jørgensen, Johannes (1911): *Fra Gjentofte Kommune*. Udgivet af Gjentofte Grundejer- og Borgerforening m.fl.

Jørgensen, Johannes (1949): *Mit Livs Legende, Bind II*. Gyldendals Boghandel. Nordisk Forlag, København.

Petersen, Teddy (2006): *Et menneske kommer derhen, hvor det vil. En mands liv – om forfatteren og journalisten Johannes Jørgensen*. Frydenlund.